

(i) Printed Pages : 7]

Roll No.

(ii) Questions : 9+9+9]

Sub. Code :

2	6	7	3
---	---	---	---

Exam. Code :

0	3	0	9
---	---	---	---

Master of Arts 3rd Semester Examination

1127

ECONOMICS

[Opt. (iv) (a) Economics of Population]

Paper : MAECO-303 & 304

(In All Mediums)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Note :- Attempt *five* questions in all, including Q. No. 1 which is compulsory and selecting *one* question each from Unit I to IV.

1. Attempt any *ten* of the following in about 25-30 words each :

- (i) Statement of Malthusian theory of population
- (ii) Meaning of optimum population
- (iii) Population and Economic development
- (iv) Stages in Demographic Transition Theory

NA-313

(1)

Turn Over

- (v) Marxian concept of Reserve Army of Labour
- (vi) Meaning of fertility transition.
- (vii) Social factors affecting fertility
- (viii) Concept of Mortality
- (ix) Sex differentials in Mortality
- (x) Migration selectivity
- (xi) Aging of population
- (xii) Sample Method
- (xiii) Sex-ratio in India
- (xiv) Meaning of Life Expectancy
- (xv) Objectives of National Population Policy 2000
in India 2×10=20

Unit-I 15 each

2. Critically evaluate Becker's Theory of Population.
3. Examine Leibenstein theory of population.

Unit-II 15 each

4. Explain the concept of fertility. Also give various methods of measurement of fertility.
5. Explain the trends of mortality in India.

NA-313

(2)

Unit-III

15 each

6. Explain types of migration. Also explain methods of measurement of migration in India.
7. Examine various causes and consequences of migration in India.

Unit-IV

15 each

8. Why estimation of population is required ? Explain vital registration method of population census.
9. Give a review of population policy in India in the post independence age.

NA-313

(3)

Turn Over

हिन्दी माध्यम

नोट :- प्रश्न संख्या 1 अनिवार्य सहित कुल पाँच प्रश्न कीजिए। प्रत्येक इकाई से एक प्रश्न कीजिए।

1. किन्हीं दस प्रश्नों के उत्तर 25-30 शब्दों में दीजिए :

- (i) माल्थस का जनसंख्यात्मक सिद्धान्त का विवरण
- (ii) अनुकूलतम जनसंख्या का अर्थ
- (iii) जनसंख्या तथा आर्थिक विकास
- (iv) जनांकिकीय संक्रमण सिद्धान्त में अवस्थाएँ
- (v) श्रम के रिजर्व आर्मी मार्क्स की अवधारणा
- (vi) प्रजनन संक्रमण का अर्थ
- (vii) प्रजनन को प्रभावित करने वाले सामाजिक कारक
- (viii) मर्त्यता की अवधारणा
- (ix) मर्त्यता में लिंग विभेद
- (x) प्रवास वरणता
- (xi) वृद्धोन्मुखी जनसंख्या
- (xii) नमूना विधि (प्रतिचयन विधि)
- (xiii) भारत में लिंगानुपात
- (xiv) जीवन प्रत्याशा का अर्थ
- (xv) भारत में राष्ट्रीय जनसंख्या नीति, 2,000 के उद्देश्य

2×10=20

NA-313

(4)

इकाई-I

प्रत्येक 15

2. बेकर के जनसंख्या सिद्धान्त का आलोचनात्मक मूल्यांकन कीजिए।
3. लोन्गस्टीन जनसंख्या सिद्धान्त का परीक्षण कीजिए।

इकाई-II

प्रत्येक 15

4. प्रजननता की अवधारणा को समझाइए। इसके मापन की विभिन्न विधियाँ भी बताइए।
5. भारत में मर्त्यता की प्रवृत्ति का वर्णन कीजिए।

इकाई-III

प्रत्येक 15

6. प्रवास के प्रकार समझाइए भारत में प्रवास के मापन की विधियाँ बताइए।
7. भारत में प्रवास के विभिन्न कारण तथा परिणामों का परीक्षण कीजिए।

इकाई-IV

प्रत्येक 15

8. जनसंख्या का आकलन क्यों आवश्यक है ? जनसंख्या गणना की महत्त्वपूर्ण पंजीकरण विधि का वर्णन कीजिए।
9. स्वतंत्रता के बाद भारत में जनसंख्या नीति का पुनरीक्षण कीजिए।

NA-313

(5)

Turn Over

ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਧਿਅਮ

ਨੋਟ : ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ : 1 ਲਾਜ਼ਮੀ ਸਹਿਤ ਕੁੱਲ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ । ਹਰ ਇੱਕ ਇਕਾਈ ਤੋਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ ।

1. ਕਿਸੇ ਦਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ 25-30 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਓ : $2 \times 10 = 20$

- (i) ਮਾਲਬਸ ਦਾ ਜਨਸੰਖਿਆ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਵਿਵਰਣ
- (ii) ਆਦਰਸ਼ਕ ਜਨਸੰਖਿਆ ਦਾ ਅਰਥ
- (iii) ਜਨਸੰਖਿਆ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ
- (iv) ਜਨ-ਅੰਕਣ ਪਰਿਵਰਤਨ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿੱਚ ਅਵਸਥਾਵਾਂ
- (v) ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਦੇ ਰਿਜਰਵ ਆਰਮੀ ਮਾਰਕਸ ਦੀ ਧਾਰਣਾ
- (vi) ਪ੍ਰਜਨਨ ਪਰਿਵਰਤਨ
- (vii) ਪ੍ਰਜਨਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਣ ਵਾਲੇ ਸਮਾਜਿਕ ਕਾਰਕ
- (viii) ਮੌਤ-ਦਰ ਦੀ ਧਾਰਣਾ
- (ix) ਮੌਤ-ਦਰ ਵਿੱਚ ਲਿੰਗ ਵਿਭੇਦ
- (x) ਪਰਵਾਸ ਵਰਣਤਾ
- (xi) ਬਜ਼ੁਰਗ ਜਨਸੰਖਿਆ
- (xii) ਨਮੂਨਾ ਢੰਗ
- (xiii) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਿੰਗ ਅਨੁਪਾਤ
- (xiv) ਜੀਵਨ ਆਸ ਦਾ ਅਰਥ
- (xv) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜਨਸੰਖਿਆ ਨੀਤੀ, 2000 ਦੇ ਉਦੇਸ਼

ਇਕਾਈ-I

15 each

2. ਬੇਕਰ ਦੇ ਜਨਸੰਖਿਆ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਲੇਖਾ ਜੋਖਾ ਕਰੋ ।
3. ਲੀਬਨਸਟੀਨ ਜਨਸੰਖਿਆ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਪ੍ਰੀਖਣ ਕਰੋ ।

NA-313

(6)

ਇਕਾਈ-II

15 each

4. ਪ੍ਰਜਨਨ ਦੀ ਧਾਰਣਾ ਨੂੰ ਸਮਝਾਓ । ਇਸ ਦੇ ਮਾਪ ਦੀਆਂ ਵਿਭਿੰਨ ਵਿਧੀਆਂ ਵੀ ਦੱਸੋ ।
5. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਮੌਤ ਦਰ ਦੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ ।

ਇਕਾਈ-III

15 each

6. ਪਰਵਾਸ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਮਝਾਓ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪਰਵਾਸ ਦੇ ਮਾਪ ਦੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ ਦੱਸੋ ।
7. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪਰਵਾਸ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰੀਖਣ ਕਰੋ ।

ਇਕਾਈ-IV

15 each

8. ਜਨਸੰਖਿਆ ਦਾ ਆਕਲਨ ਕਿਉਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ? ਜਨਸੰਖਿਆ ਗਣਨਾ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪੰਜੀਕਰਣ ਢੰਗ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ ।
9. ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦੇ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਜਨਸੰਖਿਆ ਨੀਤੀ ਦਾ ਨਰੀਖਣ ਕਰੋ ।

NA-313

(7)